

Perspektiver
på moderne
forældreansvar
og børneopdragelse

Opdragelsesdebattens panel
Juni 2018

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Panelets formål	3
1.2 Debatpanelets medlemmer	4
1.3 Udgangspunkt i forældrenes store og positive betydning	4
1.4 Om panelets perspektiver på opdragelse	5
Alle perspektiver og handlingsforslag	7
2. Hverdagen og det moderne forældreansvar	8
2.1 Forældreansvaret anno 2018 og familiens rammevilkår	8
2.2 Viden: Trivselsproblemer trods gode rammer	9
2.3 Perspektiver på hverdagen og det moderne forældreansvar	12
2.4 Panelets handlingsforslag i forhold til hverdagen og det moderne forældreansvar	14
3. Inddragelse og ansvar	16
3.1 Børns udvikling, robusthed og karakterdannelse	16
3.2 Viden: Inddragelsen af børn gør en forskel	16
3.3 Perspektiver på inddragelse og ansvar	19
3.4 Panelets handlingsforslag i forhold til inddragelse og ansvar	21
4. Individet i fællesskabet	23
4.1 Familier er ikke øde øer	23
4.2 Viden: Forældre vægter det sociale højt i opdragelsen	23
4.3 Perspektiver på individet i fællesskabet	25
4.4 Panelets handlingsforslag i forhold til individet i fællesskabet	27
5. Digitale medier	29
5.1 Den digitale socialsfære og den konstante tilstedeværelse	29
5.2 Viden: Stort skærmb brug, men manglende viden om konsekvenserne og håndteringen af disse	30
5.3 Perspektiver på digitale medier	31
5.4 Panelets handlingsforslag i forhold til digitale medier	33
6. Opdragelsesdebatten	35

1. Indledning

1.1 Panelets formål

Børne- og socialminister Mai Mercado igangsatte i januar 2018 en debat om moderne børneopdragelse. Omdrejningspunktet i initiativet er at understøtte en vidensbaseret, konstruktiv, respektfuld og bred debat om opdragelse.

Blandt et af flere initiativer blev der nedsat et uafhængigt debatpanel. Som panel har vi fået til opgave at komme med perspektiver på den moderne forældrerolle og opdragelse anno 2018. Perspektiverne kan forhåbentlig være med til at fremme og kvalificere debatten om opdragelse. Vi fandt hurtigt ud af, at det at nedsætte et panel med et formål om at skabe nye vinkler på debatten om opdragelse i sig selv skabte debat. Det er forståeligt, da den nære opdragelse i hverdagen jo foregår i den private sfære. Vi mener imidlertid, at opdragelse ikke behøver være et tabubelagt samtaleemne i den offentlige debat.

Opdragelse ved man, hvad er, når den *ikke* er der. Dårlig opdragelse er noget, man lægger mærke til. Sværere er det at bestemme, hvad god opdragelse så egentlig er. Gennem historien er opdragelse blevet defineret og forstået på utallige måder, fra det klassiske Grækenland til det moderne informationssamfund. Gennemgående kan man anskue opdragelse som en videregivelse af værdier, holdninger og adfærd fra den ene generation til den næste. Det omfatter forældres forpligtelse til at give børn en indføring i de sociale, kulturelle og moralske normer, der er gældende i samfundet. I vores moderne danske velfærdssamfund er omsorgen i de tidlige barndomsår delt mellem hjem og dagtilbud – men den centrale opdragelse hører stadig hjemme i familien. Den taler man også om som den primære socialisering, der er forskellig fra den sekundære socialisering, som sker i de fællesskaber, der er i for eksempel dagtilbud, skoler og fritidstilbud.

Vi har sagt ja til at være en del af panelet, fordi vi mener, at spørgsmålet om opdragelse og forældreansvar er vigtigt. Det er vigtigt at sætte fokus på opdragelse i et samfund, der konstant er i bevægelse og udvikling, og hvor der stilles nye og mere komplekse krav til den enkelte – både voksne og børn – og familien. Og selvom vores fokus i dette debatoplæg primært er på forældrenes opdragelse, underkender vi selvfølgelig ikke vigtigheden af samspillet med det omkringliggende samfund. Lærere, pædagogisk personale, andre fagprofessionelle, bedsteforældre, venners forældre, trænere og så videre har alle også stor betydning i vores børns hverdag og har dermed også betydning for, hvordan børnene begår sig i skolen og børnehaven.

Vi mener, at det er et mål i sig selv at *turde* diskutere opdragelse – at bryde med de tabuer og barrierer, der kan være i forhold til det. For opdragelse er vigtigt. Opdragelse er ikke noget, vi skal afholde os fra at diskutere med

argumenter om, at det er gammeldags, at så går man for tæt på, at det kun hører privatsfæren til, eller at det bare er et middelklasseproblem.

Det er både vigtigt og givende at søge mere viden og debattere spørgsmål som: Hvilken betydning har forældres opdragelse for børns udvikling og trivsel? Hvordan kan vi som forældre og familie, i samarbejde med andre voksne og fællesskaber omkring barnet, "gå over broen til vores børn"? Altså se dem, anerkende dem og ruste dem til et godt børne- og ungdomsliv.

Vores hensigt er – med hver vores viden, udgangspunkt og livserfaring – at bidrage med input og perspektiver til debatten. Perspektiverne retter sig henholdsvis til forældrene og til samfundet i almindelighed. Derudover fremlægger vi konkrete handlingsforslag, der går på, hvordan det omkringliggende samfund kan understøtte forældrene i deres opdragelses- og forældreansvar.

Vores ambition har været sammen at blive klogere på betydningen af opdragelse, og det er vi blevet. Vi har også haft som ambition, at vores perspektiver skal bygge på opdateret viden, og at vi gerne vil nå forældre og beslutningstagere med vores budskaber.

1.2 Debatpanelets medlemmer

Sofie Münster (*formand*): Forfatter og stifter af Nordic Parenting

Claus Holm: Lektor og institutleder ved DPU, Aarhus Universitet

Fie Hørby: Familierapeut og stifter af Blackbird Institute

Imran Rashid: Speciallæge i almen medicin og forfatter

Kristine Sloth: Influencer og forfatter

Louise Gjervig Lehn: Formand for Forældrenes Landsforening (FOLA) og sygeplejerske

Per Schultz Jørgensen: Professor, børne- og familieforsker og forfatter

Peter Lund Madsen: Speciallæge i psykiatri, hjerneforsker og forfatter

Peter Mygind: Skuespiller, tv-vært og forfatter

Tom Jensen: Ansvarshavende chefredaktør for Berlingske Tidende

Özlem Cekic: Brobygger, forfatter og tidligere folketingsmedlem

1.3 Udgangspunkt i forældrenes store og positive betydning

Vi mener, at der behov for at nuancere debatten om opdragelse med udgangspunkt i viden, og vi skal væk fra at pege fingre og skændes om, hvem der har skylden for eventuelle udfordringer.

Derfor tager vi udgangspunkt i en antagelse om, at alle forældre, igennem deres opdragelse, som udgangspunkt *kan og gerne vil* gøre en positiv forskel

for deres børns trivsel og udvikling, og at det naturligvis også forudsætter opbakning fra og samarbejde med det omkringliggende samfund. Det kræver, at vi er konkrete og tydelige omkring, hvad vi vil og gør både som forældre og som samfund.

I mange år har man talt om, hvilken betydning den sociale baggrund har for børns muligheder i livet og den har stadig betydning i Danmark, selvom vi har et veludbygget velfærdssystem. Der er fortsat en systematisk ulighed i børns betingelser for at trives, lære og udvikle sig, som kan forklares med, at børn fødes ind i familier med forskellig social baggrund.

Vi ved, at dagtilbud og skoler af høj kvalitet og en tidlig og forebyggende indsats i barnets første år kan gøre en stor forskel. Her skal der sættes rigtig meget. Men der er også brug for, at vi i højere grad sætter fokus på, hvilken positiv betydning forældre kan have for deres børn og hvad der skal til for at understøtte forældrene i deres forældrerolle og forældreansvar.

Min generation af forældre har ikke de samme muligheder som tidligere for at spejle sig i deres egne forældre. Både digitalisering, en stigende individualisering og et øget fokus på det enkelte barns præstationer skaber nye udfordringer. Børn kommer nemt til at navigere efter alt det, der skaber ydre anerkendelse i stedet for at bruge barndommen på at finde ud af, hvem de selv er, hvad det er vigtigt for dem, og hvad de tror på.

Sofie Münster

Derfor håber vi, at vi kan være med til at sætte mere fokus på den store positive forskel, forældrene kan gøre - og allerede gør - for deres børn, i stedet for at vi kun taler om de udfordringer, der kan være forbundet med forældrenes sociale baggrund.

1.4 Om panelets perspektiver på opdragelse

Når du læser videre, vil du ikke finde en kanon, der beskriver "de 10 mest grundlæggende værdier" i børneopdragelse. Det er op til den enkelte familie og andre læsere at vurdere, hvad de finder meningsfuldt og brugbart.

Vi vil fremhæve nogle forbehold. For det første er vi naturligvis bevidste om, at hver enkelt læser - på tværs af kulturer, religion, seksualitet mv. - ikke nødvendigvis vil kunne genkende sig selv i enhver detalje af vores debatoplæg, for eksempel i beskrivelsen af den moderne familie og dens udfordringer.

For det andet vil vi fremhæve, at vi har fokus rettet mod *forældres generelle opdragelse af egne børn*, og hvordan samfundet kan understøtte forældrene i det ansvar. Vores debatoplæg er altså ikke et forsøg på at finde løsninger på alle tænkelige og enkeltstående udfordringer i forhold til børns og familiers trivsel.

Desuden er der netop tale om et *debatoplæg*. Vi inddrager og baserer os naturligvis på viden, men oplægget skal ikke læses som en forskningsrapport.

I vores drøftelser i panelet har der naturligvis været forskellige syn på opdragelse, og det vil også tydeligt fremgå i de forskellige perspektiver og handlingsforslag, som vi præsenterer i dette debatoplæg. Hele panelet står bag indeværende rapportering af vores drøftelser – men det betyder ikke, at vi som enkeltmedlemmer, som *enkeltpersoner*, er 100 procent enige i ethvert synspunkt eller enhver formulering om synet på opdragelse eller handlingsforslagene.

I debatoplægget inddrager vi løbende Opdragelsesdebattens tre vidensindsamlinger¹, og der inddrages også i et mindre omfang andre undersøgelser:

- VIVE's kortlægning af viden om opdragelse ("VIVE's kortlægning")
- KANTAR Gallups spørgeskemaundersøgelse af børns syn på opdragelse ("børne-Gallup")
- KANTAR Gallups spørgeskemaundersøgelse af forældres syn på opdragelse ("forældre-Gallup")

Vi præsenterer vores perspektiver i fire kapitler, hvoraf det første dækker de mest overordnede og generelle forhold omkring opdragelse, og de efterfølgende kapitler:

- **"Perspektiver på hverdagen og det moderne forældreansvar"** om opdragelse generelt inden for de givne rammevilkår i nutidens Danmark og med et historisk tilbageblik.
- **"Perspektiver på inddragelse og ansvar"** om opdragelse i forhold til at være et aktivt medlem af et familiefællesskab.
- **"Perspektiver på individet i fællesskabet"** om opdragelse som et delt voksenansvar, der går ud over blot den nære familie.
- **"Perspektiver på digitale medier"** om opdragelse i forhold til moderne medievaner og de personlige skærme.

¹ Alle vidensindsamlingerne kan findes på <http://socialministeriet.dk/opdragelsesdebat/>

Alle perspektiver og handlingsforslag

Hverdagen og det moderne forældreansvar

Perspektiver:

Perspektiv 1: Børn skal have lov til at blive til nogen, før de behøver at blive til noget

Perspektiv 2: Forældre har brug for større fleksibilitet i hverdagen

Perspektiv 3: Voksenansvaret er delt

Handlingsforslag:

Handlingsforslag 1: Dannelseeftersyn af dagtilbud og skoler

Handlingsforslag 2: Der skal føres en mere progressiv familiepolitik

Handlingsforslag 3: Styrket fokus på de fagprofessionelles rolle i forhold til opdragelse og forældresamarbejde både på grunduddannelserne og i regi af efter- og videreuddannelse

Inddragelse og ansvar

Perspektiver:

Perspektiv 4: At forpligte børn på de nære fællesskaber er en central del af karakterdannelsen

Perspektiv 5: Børn skal ikke forfremmes til voksne

Perspektiv 6: Der er brug for en større rummelighed, når børn gør modstand

Handlingsforslag:

Handlingsforslag 4: Styrket rådgivning og vejledning om opdragelse

Handlingsforslag 5: Forældre skal have nemmere adgang til konkret viden

Individet i fællesskabet

Perspektiver:

Perspektiv 7: Forældre har primært ansvar for at opfylde barnets helt basale behov

Perspektiv 8: Forældre har også ansvar for, at børnene er parate til at indgå i fællesskabet

Perspektiv 9: Forældre har også et ansvar for børnenes dannelse

Handlingsforslag:

Handlingsforslag 6: Obligatorisk forventningsafstemning mellem dagtilbud/skole og hjem

Handlingsforslag 7: Obligatorisk børnehave-hjem-samtale

Handlingsforslag 8: Viden om og metoder til inddragelse af forældre til at forme værdierne i dagtilbud og skoler

Digitale medier

Perspektiver:

Perspektiv 10: Det er vigtigt, at forældre engagerer sig i deres børns digitale verden

Perspektiv 11: Forældre skal have mere fokus på indholdet

Perspektiv 12: Det handler især om gode digitale vaner

Perspektiv 13: Der er behov for mere viden og større samfundsfokus

Handlingsforslag:

Handlingsforslag 9: Styrket forskning samt indsamling og formidling af viden om digitale medier

Handlingsforslag 10: Ekspertråd om digitale medier

2. Hverdagen og det moderne forældreansvar

2.1 Forældreansvaret anno 2018 og familiens rammevilkår

Vi hører det igen og igen: Danmark er blandt de lykkeligste folkefærd i verden. Og vilkårene for at få et familieliv til at fungere i dagens Danmark er da også grundlæggende gode.

Det er resultatet af en lang samfundsudvikling, hvor vores materielle velstand er steget, hvor kvinder er kommet ud på arbejdsmarkedet, hvor bredt dækkende overenskomster er med til at begrænse den maksimale arbejdstid og hvor der er love og overenskomster mv., der understøtter fleksibilitet for familierne. Vores velfærdsstat byder blandt andet også på skattefinansieret uddannelse og sundhedsvæsen, og børn har ret til en plads i et dagtilbud fra de er seks måneder gamle. Med retten til en plads i et dagtilbud kan begge forældre arbejde, og børnene kan være sammen med andre børn i et socialt og pædagogisk miljø. Det indebærer også, at barnet er mere væk fra hjemmet, end det var tidligere.

Den her rejse handler om, at vi som forældre tør kigge på vores egen adfærd. For mig er opdragelse ikke, hvad jeg siger, mit barn skal – men at jeg viser, hvad man skal gennem min egen adfærd.

Peter Mygind

Synet på barnet har også generelt ændret sig i takt med familiens ændrede rammevilkår. Det gamle ordsprog om, at børn skal ses men ikke høres, og at børn er nogen, der skal tilrettes og afrettes, er afløst af, at børn i dag er ønskebørn – ligesom at barndommen og ungdommen nu ses som livsfaser, vi tilskriver værdi i sig selv, og ikke blot som skridt på vejen mod det "egentlige liv", voksenlivet.

Med andre ord kan man tale om et skifte fra en tid, hvor forældre fokuserede mere på, at børn skulle være lydige, til at forældre i dag fokuserer mere på ligeværd. Det er vigtigt for moderne forældre at etablere et ligeværdigt og gensidigt forhold til deres børn modsat tidligere tiders fokus på, at børn bare skulle adlyde.

Børn anerkendes i dag som selvstændige individer både hjemme, i dagtilbud og i skolen, og de har deres egne rettigheder indskrevet i en FN-konvention. Der er en udbredt enighed i samfundet om, at gode vilkår og tillid i barndommen har stor værdi samtidig med, at det er et afgørende afsæt for at klare sig godt fremadrettet i livet.

I diskussionen om moderne opdragelse ligger der således også en erkendelse af, at opdragelse i dag er noget andet, end det var for 100, 70, 30 – ja selv

for bare 10 år siden. Forståelsen af og tilgangen til opdragelse er hele tiden i bevægelse og er påvirket af vores samtid og den udvikling, vi er en del af. Forventningerne til forældreskabet er dermed heller ikke blevet mindre, og forældre kan opleve, at der skal mere til for at slå til som forældre, end der skulle tidligere, og at det er mere komplekst at opdrage børn i dag.

2.2 Viden: Trivselsproblemer trods gode rammer

Vi bruger mere tid sammen som familie

Interessant nok viser en undersøgelse fra Rockwool Fonden, at selvom begge forældre er kommet ud på arbejdsmarkedet, så bruger nutidens forældre mere tid med deres børn end tidligere og det er særligt far, der er kommet mere på banen². Det er dog stadig mor, der tager hovedparten af barslen. Nutidens forældre oplever også, at de er meget tættere på og mere engagerede i deres børns liv, end deres egne forældre var. Ligesom de allerfleste børn og unge betragter deres forældre som vigtige ressourcepersoner og føler sig elsket af dem³.

Man har længe snakket om, at familien var i opløsning. Men i virkeligheden er familierne virkelig velfungerende!

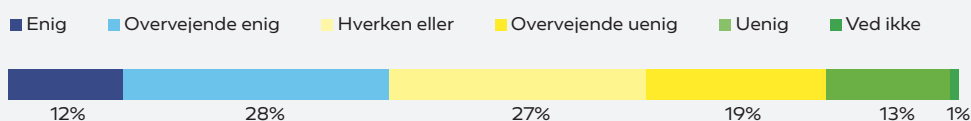
Tom Jensen

Der er samtidig også grupper, der oplever flere vanskeligheder end gennemsnittet, herunder blandt andre gruppen af familier i socialt udsatte positioner eller familier med få ressourcer. Trods fremskridt er der alligevel en betydelig mængde udsatte børn og unge i Danmark – i 2015 modtog over 62.000 personer mellem 0 og 22 år en social foranstaltning⁴ – hvilket er tankevækkende og må give anledning til socialpolitiske overvejelser og tiltag.

Disse børn og unge kan være fra familier præget af blandt andet fattigdom, overgreb, psykiske lidelser hos forældrene, misbrug og dårlige skilsmisser. Vi ved, at der ikke er entydig sammenhæng mellem forældres ressourcer og børnenes livschancer: børn kan klare sig godt på trods af begrænsede livsvilkår.

Opdragelsesdebattens forældre-Gallup peger på, at en betydelig andel forældre fortsat oplever, at de har for lidt tid til at være sammen med deres børn:

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: "Jeg har for lidt tid til at være sammen med mit barn?"

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 – 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

Rockwool Fondens undersøgelser af den danske befolknings tidsanvendelse viser også, at en af de befolkningsgrupper, der føler sig relativt mere stressede, er mødre til børn i førskolealderen. I undersøgelsen siger to ud af tre, at de sommetider eller næsten altid føler sig stressede⁵.

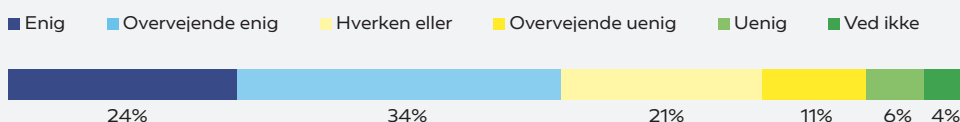
Mere komplekse krav

I de seneste årtiers har forælderrollen og -ansvaret ændret sig fra at være mere enkel og autoritær i sin tilgang til at være en mere inddragende, ligeværdig og demokratisk opdragelse. Nu er barnets perspektiv og udvikling blevet mere fremtrædende.

Nutidens krav til børn er formentligt hverken større eller strengere i dag end i for eksempel 50'erne, men de er mere komplekse. I dag er der rigtig mange forskellige forventninger til børn og familier, som kan være svære at gennemskue og leve op til, fordi de er situationsbestemte og i konstant forhandling. Når lærere og pædagogisk personale i nogle undersøgelser rapporterer om dårlig opførsel blandt børn, er det ifølge VIVE's kortlægning ikke nødvendigvis, fordi børnene opfører sig dårligere, end de gjorde før i tiden, men fordi der stilles andre og mere komplekse krav til børnenes adfærd.

Opdragelsesdebattens forældre-Gallup viser også, at mange danske forældre selv oplever, at forældreansvaret og opdragelsesrollen har ændret sig:

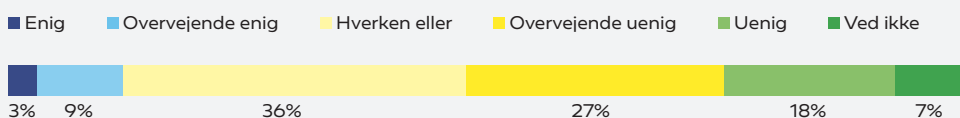
Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: "Der er højere forventninger til børn idag, end der var, da min generation var børn"?

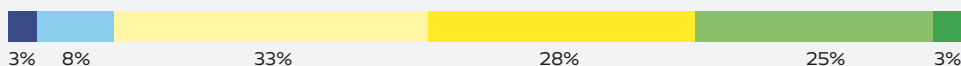
© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 - 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

Derudover tyder det på, at danske forældre opfatter opdragelsen af deres egne børn som mindre streng end tidligere generationers opdragelse - samtidig med at flere mener, at nutidens forældre *ikke* er bedre til at opdrage deres børn, end man tidligere var:

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: "Nutidens forældre er bedre til at opdrage deres børn, end mine forældres generation var til at opdrage deres"?

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: "Jeg opdrager mit barn strengere, end mine forældre opdragede mig"?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 - 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

Alligevel er der trivselsproblemer

Vi danskere er udråbt til at være blandt de lykkeligste i verden, og hovedparten af vores børn og unge har det godt. Børnene trives både derhjemme, i skolen og i dagtilbuddet. 75 procent af danske elever har høj skoletrivsel⁶, 88 procent af forældrene har svaret, at de enten er tilfredse eller meget tilfredse med deres barns dagtilbud samlet set⁷ og 92 procent af børnehavebørnene er glade for at gå i børnehave⁸.

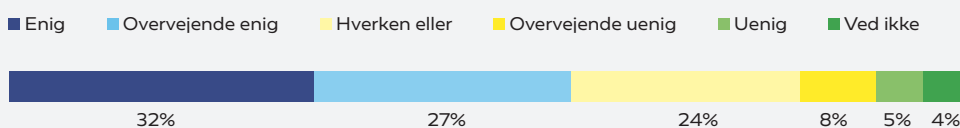
Men en række danske undersøgelser viser også, at:

- 21 procent af de unge i 8. klasse føler sig pressede ofte eller hele tiden. 53 procent er pressede en gang imellem. 61 procent af de unge peger på, at presset kommer fra skolen. Pigerne trives generelt dårligere end drengene. De har flere symptomer på mistrivsel, lavere livstilfredshed og føler sig mere ensomme⁹.
- Der i dag er tre gange så mange børn og unge mellem 0-18 år, der får diagnosen angst eller depression end for ti år siden¹⁰.
- Flere 11-15-årige føler sig ofte kede af det, har svært ved at falde i søvn og oplever at føle sig nervøse og ensomme¹¹.
- Omkring hver femte i 10-24 års alderen føler sig ofte stresset. Forekomsten af stress har været stigende over tid og er blevet fordoblet blandt unge i alderen 16-24 år i perioden 1987-2005. Udviklingen er desuden mest udtalt for unge kvinder, hvor forekomsten er steget yderligere fra 2010 til 2013. Socioøkonomisk baggrund har betydning – flere børn og unge i de laveste socioøkonomiske grupper vurderer deres livstilfredshed lavere end andre børn og unge¹².
- 8,5 procent af 16-24-årige mænd og 10,3 procent af 16-24-årige kvinder angiver, at de ofte er uønsket alene. Andelen er størst blandt de 16-24-årige sammenlignet med alle andre aldersgrupper. Både for mænd og kvinder er andelen steget over tid¹³.

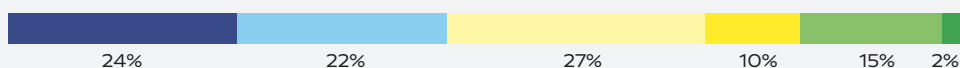
Betydeligt pres for ydre anerkendelse

Forældrene i forældre-Gallup'en angiver, at de synes, at deres børn er følelsesmæssigt mindre robuste, end de selv var som børn. Samtidig viser Opdragelsesdebattens børne-Gallup, at en stor andel af børn i *udskolingen* oplever, at karakterer betyder meget i deres klasse – og at de bliver kede af det, når de selv klarer sig dårligt:

Hvor enig er du i følgende: "I min klasse går man meget op i hvilke karakterer man får/hvordan man klarer sig i test"?

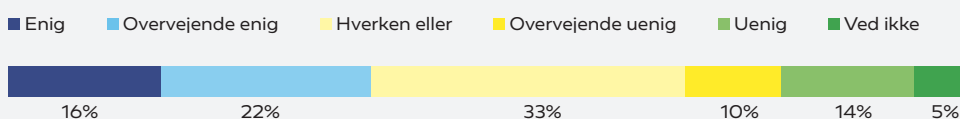
Hvor enig er du i følgende: "Jeg bliver ked af det, hvis ikke jeg får høje karakterer eller klarer mig dårligt i test"?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 12/03 -20/04 2018 og er baseret webinterview med 1.041 repræsentativt udvalgte elever i 4. -9. klasse.

Andre data fra undersøgelsen peger på, at mange oplever, at klassekammeraterne fokuserer meget på, hvordan man går klædt:

Hvor enig er du i følgende: "I min klasse går man meget op i hvilket tøj man har"?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 12/03 -20/04 2018 og er baseret webinterview med 1.041 repræsentativt udvalgte elever i 4. -9. klasse.

2.3 Perspektiver på hverdagen og det moderne forældreansvar

Hvordan kan det være, at vi i et samfund med forbedrede rammevilkår er vidne til en udvikling, hvor der er flere børn og unge, der mistrives og flere familier som føler, at hverdagen er presset, og at det er svært at få enderne til at mødes?

Der er mange diskussioner i pressen, blandt politikere og blandt forskere om, hvilke forhold der ligger til grund for denne udvikling, og der peges blandt andet på, at det moderne samfunds mange muligheder stiller store krav til både børn og forældre.

I panelet har der været forskellige syn på, hvordan forældre og samfundet mere generelt kan forholde sig til udviklingen. Særligt tre forskellige perspektiver har været fremhævet:

Perspektiv 1: Børn skal have lov til at blive til nogen, før de behøver at blive til noget

Præstationssamfundet har givet børn nogle nye udfordringer, fordi de i stigende grad vænnes til at fokusere på, hvordan de kan opnå ydre anerkendelse frem for, hvad der skal til for at opbygge en stærk indre struktur. Presset for at klare sig godt risikerer dermed at gå udover udviklingen af børnenes værdier og menneskelige dannelse. Der bliver ganske enkelt for meget fokus på, at man skal blive til noget og for lidt fokus på, hvordan man kan blive til nogen.

Opdragelsen af børn er først og fremmest forældrenes ansvar. Vi kan som minimum forvente, at de påtager sig det personlige ansvar. Så skal det offentlige selvfølgelig tage over, hvis forældrene svigter eller ikke magter opgaven."

Özlem Cekic

Fra politisk side er man derfor nødt til kritisk at overveje, om man har været med til at skabe en uddannelseskultur, hvor fokus på karakterer, test og hurtige gennemførelstider er trådt i forgrunden til fordel for udviklingen af personlige egenskaber som nysgerrighed, modet til at fejle og viljen til at prøve sig frem.

Men også forældre kan være opmærksomme på, hvordan de kan blive en modvægt til præstationsfundet. Det pres børn udsættes for, består nemlig af flere elementer, hvoraf nogle også er under indflydelse af børnenes forældre. Forældre har jo for eksempel indflydelse på, hvor stor en rolle materielle goder og statussymboler som telefoner og tøj skal have i deres familie, hvordan man i hjemmet vil forholde sig til børnenes karakterer og præstationer, hvor tidligt man vil lade børnene være på sociale medier, hvor antallet af 'likes' er en del af hverdagen, samt hvordan man er i dialog om det pres.

Perspektiv 2: Forældre har brug for større fleksibilitet i hverdagen

Selvom rammerne for familielivet historisk set aldrig har været bedre, oplever mange familier, at hverdagen er presset og travl. Det kan skyldes, at grænserne mellem arbejdsliv og privatliv er blevet langt mere flydende, blandt andet som følge af den digitale udvikling, hvor det er muligt altid at være 'på'. Det kalder på nye løsninger fra både politikere og arbejdsgivere.

Den fleksibilitet, som nogle arbejdstagere tilbyder deres arbejdsgivere ved eksempelvis at svare på mails og telefonopkald efter den formelle arbejdsdag er afsluttet, modsvares selvfølgelig også af, at arbejdstagere i nogle tilfælde kan flekse ud til gøremål som lægebesøg mv. Men det bør følges op af nye initiativer, som kan give familierne en bedre fleksibilitet i forhold til at få deres hverdag til at hænge sammen. Det gælder for eksempel også i forhold til politiske tiltag som liberalisering af lukkeloven. Familiepolitikken er simpelthen nødt til at få en anden og langt mere central betydning, så det sikres, at man løbende tilpasser rammerne til virkeligheden, som den er og opleves af danske familier. Ligesom man tester ny lovgivning i forhold til dens konsekvenser for erhvervsliv og ligestilling, kunne man også teste for dens konsekvenser for familien, og vi opfordrer til, at der udformes en langt stærkere familiepolitik.

Samtidig er det også vigtigt, at familien bliver noget, man prioriterer bevidst. Flere forældre kunne åbent overveje spørgsmål som: Hvad vil vi som familie? Hvilken relation ønsker jeg at have til mine børn? Hvad er vigtigt for mig at give videre? Og hvordan gør jeg det rent praktisk? Stemmer mine værdier overens med min praksis? Hvad er formålet egentlig med den familie, vi har? Prioriterer jeg min familie, så meget som jeg vil? Tiden sammen som familie risikerer ellers blot at blive en pausestation mellem alt det, vi skal som individer.

Perspektiv 3: Voksenansvaret er delt

I et land som Danmark, hvor børnene bruger mere tid i dagtilbud end noget andet sted i verden, er der behov for en mere åben og mindre tabubelagt dialog om opdragelse – både på tværs af familier og mellem familier og fagprofessionelle. Samtidig er der brug for, at ansvarsfordelingen for børns udvikling mellem forældrene og det offentlige bliver langt tydeligere. Man kan nemlig, hvad børns udvikling angår, tale om, at vi i Danmark de facto har et *delt voksenansvar*. En mere åben dialog og forventningsafstemning vil styrke samarbejdet mellem dagtilbud/skole og hjemmet. Forældrene bør inddrages som en ressource, der kan være med til at understøtte barnets udvikling og trivsel.

2.4 Panelets handlingsforslag i forhold til hverdagen og det moderne forældreansvar

Handlingsforslag 1: Dannelseeftersyn af dagtilbud og skoler

I panelet har der fra mange sider været fokus på, at børn skal have mulighed for at blive til nogen, før de behøver at blive til noget. Dette perspektiv gør den menneskelige dannelse til en central del af forældrenes opdragelse, men forældre opererer ikke i et tomrum. Børn og forældre påvirkes også af de strømninger, der er i samfundet, og derfor er det relevant at få undersøgt, om der er noget i de samfundsmæssige strukturer, der decideret modarbejder dannelsen.

Hvilken betydning har de seneste års reformer af uddannelsessektoren eksempelvis haft for den menneskelige dannelse af børn og unge i Danmark? Er det rigtigt, at der er et øget fokus på test, læring, præstationer og resultater, og, i givet fald, har det haft konsekvenser for unge menneskers muligheder for at udvikle sig som mennesker og finde deres personlige ståsted? Er det blevet så vigtigt at blive til noget, at det er blevet vanskeligt at blive til nogen? Det ønskes fagligt belyst for på den måde at få afdækket både de positive, men også de negative virkninger af de seneste års reformer og politiske tiltag.

I forlængelse heraf kunne det også være relevant i højere grad at konkretisere og identificere, hvad det pædagogiske arbejde med dannelse i dagtilbud og skole kan være. Det er i den forbindelse vigtigt, at konkretiseringen ikke medfører marginalisering. Eksempelvis er dannelse skrevet ind som et vigtigt element i dagtilbuddenes formål i den nye dagtilbudslov og er et væsentligt element i den ny styrkede pædagogiske læreplan. Hvordan kommer det for eksempel *konkret* til udtryk i den pædagogiske praksis i vuggestuen?

Handlingsforslag 2: Der skal føres en mere progressiv familiepolitik

Politikere, arbejdsmarkedets parter og arbejdsgivere bør se på om rammerne passer til de danske familiers virkelighed. Der har de sidste ti år været alt for lidt politisk fokus på familiepolitik. For selvom forældre bruger mere tid sammen med deres børn, føler mange forældre sig presset, ligesom at samfundsudviklingen har gjort, at adskillelsen mellem arbejds- og familieliv er langt mere flydende for mange. Hvis vi vil kræve af familierne, at de skal gøre sig umage, må vi også kræve det samme af samfundet, som bør gå forrest og skabe nogle rammer, som er tidssvarende og i tilstrækkelig grad understøtter familiernes behov. Der er behov for en samlet og progressiv familiepolitik nationalt og gerne også hos virksomhederne.

Blandt panelets deltagere er der forskellige tilgange til, hvilke elementer en sådan familiepolitik skal indeholde. Nogle af panelmedlemmerne er kommet med bud på forskellige familiepolitiske tiltag, herunder at al ny lovgivning kunne vurderes i forhold til dens konsekvenser for familierne. Andre tiltag der er foreslået, er blandt andet med inspiration i Familie- og Arbejdslivskommissionens arbejde fra 2007, for eksempel ret til flere omsorgsdage og ret til

fravær ved børns sygdom, bedre tilpasning af arbejdstid over et livsforløb (tidsbank), øremærket barsel, dagtilbud med mere fleksible åbningstider, som politikere og arbejdsmarkedets parter kunne overveje.

Handlingsforslag 3: Styrket fokus på de fagprofessionelles rolle i forhold til opdragelse og forældresamarbejde både på grunduddannelserne og i regi af efter- og videreuddannelse

Som påpeget har opdragelsen ændret sig markant bare de sidste 10 år, og der er behov for, at uddannelsen af lærere, pædagogisk personale og sundhedsplejersker også har dette fokus.

Endvidere er det vigtigt, at de fagprofessionelle på grunduddannelserne i højere grad får viden om betydningen af forældresamarbejde og konkret prøver kræfter med forældresamarbejdet i deres praktikforløb. Endvidere bør forældresamarbejde være prioriteret i forbindelse med efter- og videreuddannelsesaktiviteter.

- 2 Rockwool Fonden, 2009: "Forældres brug af tid og penge på deres børn"
- 3 VIVE's kortlægning: Ottosen et al., 2014
- 4 Børne- og Socialministeriet, 2017: "Socialpolitisk redegørelse 2017"
- 5 Rockwool Fonden, 2014: "Er fritiden forsvundet?"
- 6 Undervisningsministeriets trivselsmåling 2016
- 7 Tilfredshedsportalen.dk, 2016
- 8 DCUM, 2017: "Børns syn på børnemiljø i dagtilbud 2017"
- 9 Børnerådet, 2018: "Pres på ungdomslivet" og "'Jeg ville ønske, at jeg var mere glad" - De pressede unge trives dårligere end andre unge"
- 10 Sundhedsstyrelsen og Sundhedsdatastyrelsen, 2017: "Prævalens, incidens og aktivitet i sundhedsvæsenet"
- 11 Statens Institut for Folkesundhed, 2014: "Skolebørnsundersøgelsen"
- 12 Vidensrådet for forebyggelse, 2014: "Børn og unges mentale helbred"
- 13 Sundhedsstyrelsen, 2017: "Danskernes sundhed - Den nationale sundhedsprofil"

3. Inddragelse og ansvar

3.1 Børns udvikling, robusthed og karakterdannelse

Alle forældre vil som udgangspunkt deres børn det bedste og ønsker, at deres børn har det godt. Derfor skal forældre ikke tvinges, men snarere støttes i at hjælpe deres børn bedst muligt. Børn har brug for kærlighed, omsorg og tryghed fra deres forældre, men mange vil nok også påpege, at selvom de ting er helt nødvendige, er det ikke *nok*.

Opdragelse handler blandt andet om at ruste sine børn til det liv, de har her og nu, samt det liv som vil møde dem sidenhen – og i livet er der jo ikke altid medvind. Vores børn *vil* komme til at møde modstand, blive kede af det og blive udfordret. For at være i stand til at håndtere at det er helt okay, at livet ikke altid er nemt, har børnene brug for en form for ballast.

Spørgsmålet er, hvordan man som forælder ruster sit barn til at kunne begå sig på egen hånd som en del af fællesskabet i dagtilbuddet, i skolen osv.

”Børn lærer ansvar ved at få det tildelt og leve op til det. Det er det, vi skal støtte dem i gennem en praksis, hvor de er inddraget, har pligter og oplever, at de bidrager og opnår betydning.”

Per Schultz Jørgensen

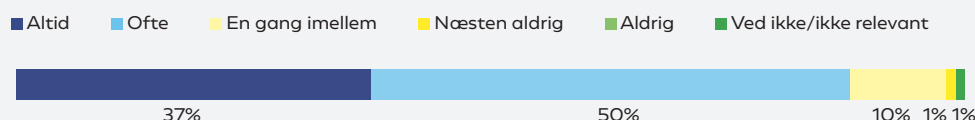
Vi mener, at det her er helt afgørende at sætte fokus på, hvad det er for basale færdigheder, barnet har brug for at øve sig på, og hvor betydningsfuld en rolle forældrene spiller i den sammenhæng.

3.2 Viden: Inddragelsen af børn gør en forskel

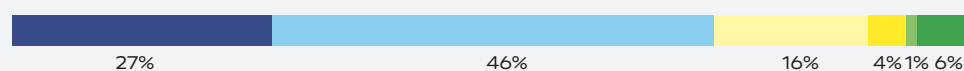
Forældre stiller krav til deres børn

Opdragelsesdebattens forældre-Gallup tyder på, at langt de fleste danske forældre stiller krav til deres børn og også gør en indsats for, at de lever op til dem:

Hvor ofte holder jeg fast i, at mit barn skal gøre noget, barnet ikke umiddelbart har lyst til (selv at bære sin taske, selv at gå til skolen, at rydde op)?

Hvor ofte håndhæver jeg de konsekvenser, som jeg har sgt, at der ville være, hvis mit barn overtræder en regel eller ikke opfylder sine pligter?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 – 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

Dog svarer en ud af tre forældre også, at de altid eller ofte gør ting for deres barn, som barnet, efter forældrens egen vurdering, selv burde have gjort – og 25 procent af forældrene er enige eller overvejende enige i, at de stiller for få krav til deres børn.

Gallups børneundersøgelse viser, at langt hovedparten af børn i 4.-9. klasse bidrager til fællesskabet i hjemmet ved at have pligter. Herunder er svarene opgjort for henholdsvis børn i mellemskolen (4.-6. klasse) og udskoling (7.-9. klasse):

Har du pligter (f.eks. tage ud af bordet, rydde op på dit værelse) derhjemme?

■ Ja ■ Nogen gange ■ Nej ■ Ved ikke

Mellemskolen (4.-6. klasse)

Udskoling (7.-9. klasse)

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 12/03 –20/04 2018 og er baseret webinterview med 1.041 repræsentativt udvalgte elever i 4.-9. klasse.

Betydningen af at hjælpe til i hjemmet

En analyse i VIVE's videnskortlægning indikerer, at der er en positiv sammenhæng mellem deltagelse i husarbejdet og børns oplevelse af for eksempel deres faglige niveau i skolen: De børn, der deltager i husarbejde flere gange om ugen, synes i højere grad, at de klarer sig godt i skolen sammenlignet med børn, der ikke deltager¹⁴.

Ifølge VIVE's analyse af forældrenes tilgang til opdragelse ser det ud til, at der er en sammenhæng mellem forskellige forældretyper og hvordan børn klarer sig:

- **Autoritative forældre:** Børn med forældre der er kærlige og involverede, samtidig med at de er tydelige omkring deres egne værdier og regler, trives bedst såvel fagligt som socialt.
- **Autoritære forældre:** Børn med forældre der er følelsesmæssigt distancerede og ofte bruger sanktioner og straf, trives dårligere end andre børn.
- **Eftergivende forældre:** Børn med forældre, hvor der er en tæt grad af involvering, men hvor forældrene ikke bruger eksplicite regler, klarer sig dårligere end børn af autoritative forældre, men bedre end børn af autoritære forældre.

VIVE's kortlægning konkluderer, at det både på kort og lang sigt er en fordel for børn, at deres forældre bruger tid på at stimulere deres individuelle udvikling og hjælper dem til at begå sig i dagtilbud og skole. Børn der er vant til at tale med voksne, som får hjælp til at forstå deres egne behov og forstå

forventninger og kulturelle omgangsformer i deres omverden, er også bedre til at afkode, hvad der skal til for at opnå succes og har mindre risikoadfærd.

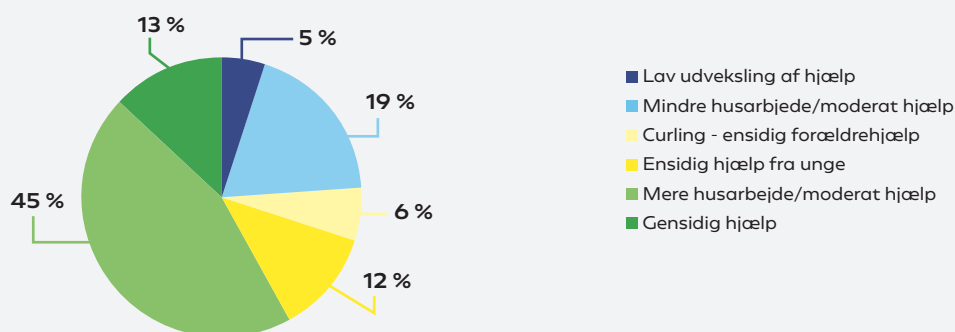
Gensidig hjælp er bedst, og curling er ikke et udbredt fænomen

I VIVE's kortlægning har forskerne forsøgt at lave en mere finmasket inddeling af de danske forældre for at undersøge udbredelsen af det såkaldte "curling"-fænomen. Analysen tyder på, at kun 6 procent af danske forældre kan betegnes som "curlingforældre" ud fra den definition, som VIVE anvender: "Familier, hvor forældrene i høj grad hjælper deres børn, uden at børnene omvendt laver det store derhjemme".

Analysen opdeler familierne i forskellige grupper alt efter, hvor meget forældrene hjælper deres børn, samt hvor meget børnene hjælper til derhjemme. De børn der klarer sig bedst, kommer fra familier med gensidig hjælp, mens "curlingbørnene" klarer sig næstbedst. Dårligst klarer de børn sig, som ikke får hjælp.

Det skal her bemærkes, at analysen er baseret på 18-årige unge, og dermed ikke indfanger den periode af et barns liv, hvor forældrenes opdragelse fylder og betyder mere.

Andel forældre, der praktiserer curling vs. andre forældretyper

Anm: Procentgrundlag: 3.623.
Kilde: VIVE's kortlægning (data fra Forløbsundersøgelsen af Årgang 95, 2014)

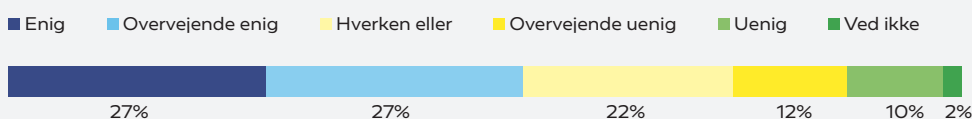
Desuden er det interessant, at forskningen peger på, at der i dag stilles mange og forskelligartede krav til børn. Blandt andre DPU på Aarhus Universitet har forsket i, hvilke krav der bliver stillet til børn i skoler og dagtilbud. Der stilles i den forbindelse meget høje krav til sociale kompetencer og evnen til at kunne tilpasse sig, fordi børn skal kunne indgå i mange forskellige sammenhænge, med mange forskellige forventninger.

"Børn må ikke være for introverte, men heller ikke for ekstroverte. Børn skal være gode til at tage initiativ til lege, men må ikke dominere dem. De må ikke være for passive - eller for aktive, for tilpassede eller for udfordrende. Det er godt, hvis man kan lide at deltage i en konkurrence, men man skal helst ikke være for glad for at vinde den"
(VIVE's kortlægning: Gulløv, 2012).

Er karakterdannelsen udfordret?

I Opdragelsesdebattens børne-Gallup svarer 39 procent af eleverne i udskolingen, at de er enige eller overvejende enige i udsagnet: "Når jeg skal prøve noget, jeg ikke har prøvet før, tænker jeg mest på alt det, der kan gå galt". Det samme svarer 42 procent til udsagnet "Jeg kan godt finde på at spørge min lærer om hjælp, uden selv at have prøvet først". En del elever i *udskolingen* afleverer også lektier, som de selv er klar over, at de kunne have gjort mere ud af.

Hvor enig er du i følgende: "Jeg afleverer mine opgaver i skolen, selvom jeg nok godt kunne gøre mere ud af dem"?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 12/03 -20/04 2018 og er baseret webinterview med 1.041 repræsentativt udvalgte elever i 4. -9. klasse.

Sammenholdt med vidensafsnittet i kapitel 2, om de samme børns frygt for at fejle, danner der sig et billede af nogle børn, som måske mangler en vis del vedholdenhed, tro på sig selv og/eller modstandsdygtighed, og som kan føle sig presset af ydre krav og forventninger.

3.3 Perspektiver på inddragelse og ansvar

Hvordan ruster vi bedst muligt børn til et samfund med både høje, forskelligartede og forvirrende krav? Det er et spørgsmål, som der er mange og stærke holdninger til – også i panelet. Særligt tre forskellige perspektiver har været fremhævet.

Perspektiv 4: At forpligtede børn på de nære fællesskaber er en central del af karakterdannelsen

Karakterdannelse handler om at opbygge en vis robusthed, så børn bliver i stand til at håndtere modstand, til at lære af den og til at komme stærkere og klogere ud på den anden side.

Her er det afgørende, at barnet igennem opdragelsen oplever, at de kan bidrage til fællesskabet, og at de er medansvarlige for det – både i familiens fællesskab og i dagtilbud, skole osv. Det er vigtigt, at opbygge en ansvarsfølelse hos børnene, så de senere selv er stærke nok til at forvalte deres eget liv – så de får en grundfølelse af, at "jeg kan godt klare det". I den henseende hjælper det ikke noget, hvis man som forælder renser hverdagen for *alt* besvær og *alle* udfordringer.

Hvis der er én ting, man skal opdrage sine børn til – hele tiden, hver eneste dag og i alt, hvad de foretager sig – så er det at gøre sig umage.

Peter Lund Madsen

At bidrage til fællesskabet har en påviselig positiv betydning. Pligter i det nære fællesskab, i hjemmet, er for eksempel en meget konkret måde, hvormed man kan ansvarliggøre børn på at bidrage. Det er i den forbindelse selvfølgelig vigtigt, at man som forælder afstemmer sine forventninger og krav i forhold til barnets alder og modenhed. Samtidig er det vigtigt at være nærværende, så forældre bliver *en del* af processen og kan guide børnene. Børn har med andre ord brug for, at forældrene kan "gå over broen" og anerkende dem, når noget er svært – hvilket dog *ikke* betyder, at man bare overtager eller fratager dem den opgave eller udfordring, der er svær.

Karakterdannelse bør også fylde endnu mere rent politisk, så der ud over læring i endnu højere grad bliver fokuseret på udviklingen og understøttelsen af børns karakter og personlige og sociale kompetencer, også selvom børnenes udvikling ikke nødvendigvis er målbar. Samtidig bør man gøre mere for præcist at få defineret, hvad der ligger i begrebet karakterdannelse, så det bliver tydeligere, hvad det er for en udvikling, man gerne vil understøtte hos børnene. Hvordan finder man eksempelvis balancen mellem på den ene side at understøtte børnenes fokus på processen og muligheden for at fejle samtidig med, at man også fastholder, at det er vigtigt at gøre sig umage og at blive ved trods udfordringer?

Robusthed er dermed også forbundet med sårbarhed. Børn og unge skal også understøttes i deres karakterdannelse til at kunne mærke efter, hvor deres grænse går.

Perspektiv 5: Børn skal ikke forfremmes til voksne

Moderne forældre kræver ikke længere lydighed af deres børn, men opdrager nærmere ved så vidt muligt at inddrage deres børn som mere eller mindre ligeværdige. Det giver nogle gange problemer i forhold til at sige nej til sit barn.

Dermed naturligvis ikke sagt, at vi skal tilbage til tidligere tiders stærke autoritetsstyring. De landvindinger, vi har gjort os de sidste 50 år i forhold til at anerkende barnet som et selvstændigt og værdifuldt individ med egne rettigheder, skal vi ikke sætte over styr.

Tvang og sanktioner gavner ikke opdragelsen og er ikke en oplagt måde at understøtte et barns udvikling på, hverken fra forældrenes eller myndighedernes side.

Men ligeværd er ikke det samme, som at børn og forældre er *ligestillede* – alt er ikke til forhandling. Derfor er det for forældre i dag en særlig vigtig udfordring at finde balancen mellem, hvordan man på den ene side kan være den erfarne – den, der ved bedst, kan sige nej, tage konflikter og rumme barnets frustrationer – men samtidig kan være den, som støtter og guider, og som børnene føler sig trygge ved.

Denne balance er imidlertid ikke kun relevant for forældre. Også beslutningstagere og fagprofessionelle kan med fordel have fokus på at gøre rammer og regler tydelige for børnene, så de ved, hvad der gælder, og hvad der forventes af dem – uden at der anvendes tvang, pres eller sanktioner.

Perspektiv 6: Der er brug for en større rummelighed, når børn gør modstand

At finde balancen mellem sig selv og fællesskabet er et dilemma, som alle mennesker står over for.

Vi er født sociale, og vi er dybt afhængige af at være sammen med andre mennesker. Derfor vil børn også være mere tilbøjelige til at passe ind, end at skeje ud – indtil de ikke kan mere. Hvis deres selvstændighed lider for stor overlast i fællesskabet, kan børn reagere ved enten at larme for at blive hørt eller ved at give op og ikke længere gøre opmærksom på deres behov, ønsker og meninger.

De børn som giver op, kan opleves som "nemme børn". Larmende børns adfærd vil ofte opleves som besværlig og blive mødt med skældud eller irettesættelser.

Det er derfor vigtigt at have fokus på, hvorfor børnene opfører sig, som de gør, i stedet for kun at se på selve opførelsen.

På samme måde er der også behov for at have et forstærket fokus på relationskompetencer – både i det private og i det offentlige rum. Når vi fjerner kritik og skam fra opdragelsen og i stedet taler pænt og anerkendende til børn og unge, så støtter vi tilsvarende kompetencer i dem. De vil trives bedre, når de bliver behandlet godt og som værdifulde mennesker, og det vil de give videre. Og når børn og unge har det godt, så ønsker de at udvikle sig og lære. Når de ikke har det godt, så isolerer de sig og har ikke kræfter til at lære, eller også bliver de destruktive over for deres omgivelser.

At være en hjælpsom forælder betyder, at vi må være nærværende og bruge tid på barnets lærdom, så barnet ikke mister lysten og glæden ved at gøre ting selv

Fie Hørby

Vil man bygge børnene op som hele mennesker, må man altså have fokus på, hvordan vi kan møde børnene med en større rummelighed og forståelse, når de møder frustrationer.

3.4 Panelets handlingsforslag i forhold til inddragelse og ansvar

Handlingsforslag 4: Styrket rådgivning og vejledning om opdragelse

I det første år modtager forældre tæt professionel sparring fra sundhedsplejen, og uanset om de har udfordringer eller ej, får de hjemmebesøg og individuel rådgivning. Men når børnene når dagtilbuds- og skolealderen, tilbyder kommunerne ikke rådgivning til forældrene i samme omfang.

Styrket rådgivning og vejledning til forældrene i relation til opdragelse vil kunne medvirke til at forebygge og afhjælpe, at udfordringer og problemer får lov til at vokse sig større.

Eksempler på tiltag kunne være:

- Styrkelse af sundhedsplejens rådgivnings- og vejledningsindsats, både i omfang men også ved styrket rådgivning af familier i relation til opdragelse samt ved inddragelse af andre fagligheder for eksempel pædagogiske, psykologiske, terapeutiske fagprofessionelle mv., hvor der er behov.
- Nemmere adgang til familierådgivning og vejledning så forældre kan få hjælp i relation til opdragelse.
- Det skal ikke være diagnoser, som er afgørende for, om forældre kan få hjælp eller ej. Hvis dagtilbud, skole og forældre oplever, at et barn har adfærdsmæssige udfordringer, bør de kunne få hurtig adgang til tværfaglig hjælp og rådgivning, uden at der først skal gennemføres en længere og ofte tidskrævende udredning.
- Indsamle og udbrede de gode eksempler på, hvordan man via dialog og tidlig og helhedsorienteret indsats bygger bro til forældre, så alle børn kommer i dagtilbud uden brug af tvang.

Handlingsforslag 5: Forældre skal have nemmere adgang til konkret viden
Sundhedsstyrelsen og andre relevante myndigheder bør udstede officielle anbefalinger inden for flere områder end blot kost og ernæring. Det kan eksempelvis være forskningsbaserede anbefalinger til søvn og skærmbrug, læring og udvikling mv.

14 Analysen tager ikke fuldt ud højde for alle bagvedliggende forklarende faktorer og kan heller ikke sige om børn, der har overskud til at klare sig godt i skolen, også har mere overskud til at deltage i hjemmets arbejde.

4 Individet i fællesskabet

4.1 Familier er ikke øde øer

Forældrene spiller en afgørende rolle som opdragere, og det er her Opdragsdebatten og vi som panel har vores primære fokus. Men det betyder selvfølgelig ikke, at familierne står alene som øde øer.

Familierne kan se vidt forskellige ud; med dine, mine og vores børn, med en eneforælder, med en mor og en far, med to mødre, med ét, få eller mange og sammenbragte børn osv. Nogle familier oplever måske skilsmisse, sygdom, arbejdsløshed eller lignende. Men alle familier er del af det samme samfund, hvor der sker en gensidig påvirkning, og hvor der er et samspil mellem det, der foregår i hjemmet, og det der foregår uden for hjemmet: i skolen, dagtilbuddet og fritidsinstitutionen, på arbejdspladsen, i fodboldklubben, i medierne osv.

Vi vokser i fællesskaber. Det er i et fællesskab, vi starter vores liv: vores fællesskab med forældrene og den nærmeste familie. Og igennem vores liv kommer vi til at indgå i mange flere og større fællesskaber.

Derfor kan man ikke se på opdragelse ved alene at forholde sig til familien og forældrenes rolle som opdragere. Forældrene står ikke alene med opgaven. Lærere, pædagoger, svømmetrænere, andre forældre og bedsteforældre har også indflydelse på børns opdragelse, selvfølgelig ofte i samarbejde med forældrene.

Forestillingen om, at det kun er forældrenes ansvar, holder ikke i virkeligheden.

97,5 procent af de 3-5-årige tilbringer syv en halv time om dagen i et dagtilbud. Virkeligheden er, at ansvaret for børns udvikling er delt mellem forældre og pædagoger.

Claus Holm

Danmark er blandt de lande i verden, hvor flest børn går i dagtilbud, fra de er helt små¹⁵. I dag deler familien og dagtilbuddet/skolen derfor i langt højere grad end tidligere opgaven med at udvikle børnene med fokus på stimulering og udvikling af det enkelte barns potentiale. Det betyder, at der i dag er større gensidig afhængighed mellem dagtilbud/skoler og hjemmet samt en større kompleksitet i forhold til opdragelse af barnet. Dagtilbud og skoler har bevæget sig ind i familiernes sfære. Forældrene har samtidig også fået tildelt et vist ansvar for at understøtte den læring, der foregår i dagtilbuddet og i skolen, for eksempel med forældreintra, forældrekontrakter osv.

4.2 Viden: Forældre vægter det sociale højt i opdragelsen

Forældres høje og komplekse forventninger til dem selv og deres børn

En undersøgelse af danskernes værdier¹⁶, der gennemføres ca. hvert niende år, har de seneste tre gange vist, at danske forældre er meget optagede af, at børn udvikler selvstændighed samtidig med, at de skal kunne rumme og tage ansvar for sig selv og andre ved at være tolerante og have ansvarsfølelse.

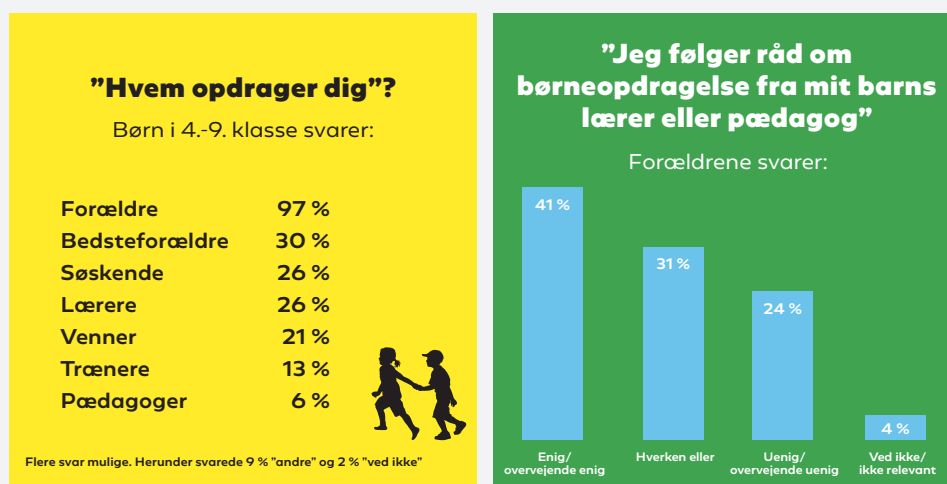
Desuden synes danske forældre, at børn har brug for at lære gode manerer. Der lægges således stor vægt på barnets sociale kompetencer – men samtidig skal barnet også opdrages til at være et selvstændigt individ.

Netop sociale kompetencer er helt centrale i et samfund, der stiller store krav til kommunikation og samspil med andre mennesker hele livet igennem; fra vuggestuen til arbejdslivet og plejehjemmets sociale fællesskab. Undersøgelsen viser tydeligt, at sociale kompetencervægtes højere end gamle, traditionelle dyder som hårdt arbejde og sparsommelighed. Det er således en ændring af opdragelsen: Den har tilpasset sig et moderne samfund, præget af velstand og et familieliv med forældre på arbejdsmarkedet og børn i institutioner. Her kræves både selvstændighed og sociale kompetencer.

Samarbejdet med fagprofessionelle om børnene

Hvad samarbejde om opdragelse angår, viser en undersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, at forældre til børn i dagtilbud i høj grad efterspørger råd og vejledning fra personalet for at understøtte børnenes læring og trivsel, men at kun 35 procent ønsker vejledning om opdragelse og grænsesætning i forhold til deres børn.

Opdragelsesdebattens Gallup-undersøgelser viser også interessante forhold, når det kommer til samarbejdet omkring opdragelse. Børnenes svar på spørgsmålet "hvem opdrager dig?" viser ikke overraskende, at forældrene er topscorere men at æren også tilfalder en del andre voksne.

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet.

Derudover er 41 procent af forældrene enige eller overvejende enige i, at de ville følge råd om opdragelse fra deres barns lærer eller pædagog – mens 24 procent svarer, at de er uenige eller delvist uenige.

Herudover spurgte Gallup også forældrene, om de føler sig ansvarlige for, at deres børn overholder en række sociale normer, når de er i dagtilbud eller skole. De blev for eksempel spurgt ind til, om de følte sig ansvarlige for, at deres

barn kan respektere de voksne, deltager aktivt i timerne og kan modtage en fælles besked. Til alle spørgsmål svarede mellem 89 procent og 99 procent, at de var enige eller delvist enige.

Nogle tal peger også på, at der kan være visse udfordringer i forhold til børns opførsel, når de deltager i fællesskabet i skolen:

- 88 procent af lærerne oplever, at undervisningen forstyrres så meget af afbrydende elever, at det har indflydelse på elevernes præstationer¹⁸.
- 33 procent af eleverne oplever støj og uro i timerne¹⁹.
- 40 procent af de adspurgte elever i 3. og 4. klasse føler sig hver dag eller næsten hver dag trætte, når de møder op i skolen, og 20 procent af eleverne føler sig lige så ofte sultne i skolen²⁰.

4.3 Perspektiver på individet i fællesskabet

Præcis hvordan ansvarsfordelingen og det gode samarbejde om at ruste børnene til at indgå i fællesskaber bedst skrues sammen imellem de voksne, er ikke noget, der bare giver sig selv. Derfor har panelet drøftet behovet for en nærmere afklaring af forældresamarbejdet og ansvarsfordelingen mellem forældrene og det pædagogiske personale og ikke mindst, hvordan et sådant samarbejde og en sådan ansvarsfordeling kan se ud.

I den sammenhæng har panelet også overvejet den historiske overgang fra fællesskabsorienterede til individuelt orienterede opdragelsespraksisser. Overgangen ses tydeligt som en forandring i forholdet mellem hjem og skole. Vi er gået fra 1950'ernes information til forældre over 1980'erne og 1990'ernes stigende behandling af forældre og børn som brugere af skolen til en mere uklar arbejdsdeling mellem skole og hjem den dag i dag. Ansvarsfordelingen handler også om, hvem der har ansvar for, at barnet er i stand til at indgå i fællesskaber uden for familien, for eksempel i et klassefællesskab.

Panelmedlemmerne er enige om, at der ikke skal være tale om en fuldstændig uddelegering af ansvaret til dagtilbud og skole – men der er forskellige syn på forældrenes ansvar:

Perspektiv 7: Forældre har primært ansvar for at opfylde barnets helt basale behov

Det mest snævre fokus på forældreren kunne tage udgangspunkt i en konstatering af, at børn tilbringer en meget markant andel af deres vågne timer i dagtilbud og skole. Således er forældrenes primære ansvar at sikre, at deres børn er *parate* til tiden i dagtilbuddet og skolen. Herunder at børnene er veludhvilede og friske, når de møder om morgenen, og at de har fået, hvad de havde brug for af sund og nærende kost, så de er fysisk klar til at kunne optage læring, tage imod beskeder osv.

For dagtilbud og skoler stiller dette fokus krav om, at de fagprofessionelle påtager sig et tydeligt og stort (del)ansvar for opdragelsen. I dette perspektiv er det deres opgave at gøre det klart for børnene, hvilke rammer og regler, der gælder, når børnene er i deres varetægt. Da dagtilbuddet/skolen betragtes som den arena, hvor børnene har de bedste betingelser for at udvikle deres personlige og sociale egenskaber, er det klart, at dette også er en del af det ansvar, som skoler og dagtilbud har for børnene.

Perspektiv 8: Forældre har også ansvar for, at børnene er parate til at indgå i fællesskabet

Et andet perspektiv på forælderrollen tager et bredere syn. Udover at sikre, at barnet møder møt og veludhvilet op, forpligter dette forældresyn også familien på, at hjælpe barnet med at navigere i de forskellige kontekster, som skole/dagtilbud byder på. Det handler blandt andet om at lære børnene ordentlig sprogbrug, at vente på tur, ikke at afbryde og i det hele taget at lære børnene nogle grundlæggende regler om god adfærd.

I dette perspektiv har dagtilbud og skoler mandat til at være meget tydelige om, hvad de forventer af børnene (og dermed af familierne), og det er således familiens rolle at sikre, at barnet lever op til disse forventninger. Formningen af børnene foregår her i et tæt samspil mellem familiens og skolens/dagtilbuddets fællesskaber.

Perspektiv 9: Forældre har også et ansvar for børnenes dannelse

Det mest vidtgående syn på forældrenes rolle tillægger familiens fællesskab en helt særlig betydning. Her betragtes familien som den primære ramme omkring børnenes liv og opdragelse, og forældrene er her ansvarlige for at definere nogle tydelige normer og værdier i hjemmet, som barnet kan tage med sig uden for hjemmet, når det skal navigere og træffe valg. Fokus i familien er her at understøtte børnenes karakterdannelse og at sætte dem i stand til at udvise karaktertræk som vedholdenhed, mod, viljen til at fejle og sociale egenskaber som empati og hensynsfuldhed.

Familien bærer med andre ord det primære ansvar for at forme børnene med det mål, at det de får med sig hjemmefra, bliver et form for "fyrtårn", som de kan navigere efter uden for hjemmets fire vægge. Det er forældre, der er den primære ramme om børns opdragelse og dannelsen af deres moralske kompas – uanset hvilken kulturel, religiøs og uddannelsesmæssig baggrund forældrene har.

For skoler og dagtilbud betyder dette, at deres opgave bliver mere fokuseret på den faglige prægning af børnene. Dette perspektiv indebærer også, at familien og institutioner sommetider kan komme til at spille vidt forskellige roller: Hvor skolen for eksempel har mulighed for at skabe et særligt miljø omkring den faglige indlæring, har familien mulighed for at blive en modvægt til det præstationskrav, som uddannelsessystemet også repræsenterer.

4.4 Panelets handlingsforslag i forhold til individet i fællesskabet

Handlingsforslag 6: Obligatorisk forventningsafstemning mellem dagtilbud/skole og hjem

Når man som forældre har børn i dagtilbud eller skole, så er der et behov for en klar forventningsafstemning og mere tydelighed om, hvem der gør hvad. Der skal også være fokus på, at der er tale om forskellige roller.

Et godt og konstruktivt samarbejde med forældrene giver de bedste rammer for god børneopdragelse. Skoler og dagtilbud skal derfor være mere eksplicitte og tydelige i deres forventninger til forældrene – lige som forældre skal være bevidste om det delte ansvar for barnets udvikling. Dette kan for eksempel udformes i en forældrekontrakt, hvor dagtilbud eller skole klart har formuleret, hvad de forventer af forældrene, hvad forældre kan forvente af dagtilbud/skole, og hvordan forældrene bedst muligt kan bakke op om barnets dagtilbud /skole til alles bedste. Kontrakten kan også gøre det tydeligt for forældrene, hvad det er for grundlæggende værdier, som dagtilbuddet/skolen hviler på, og hvordan man som forælder kan styrke disse i hjemmet.

De voksne skal skabe et rum, hvor de bidrager til og støtter barnet i at styrke sin personlige identitet og dannelse.

Samtidigt er det vigtigt med stor selvrefleksion fra forældre og de andre voksne omkring barnet, om hvorledes de som gode rollemodeller bidrager positivt til barnets udvikling.

Derfor er et tæt samarbejde mellem institution og hjem af essentiel betydning for barnets trivsel og udvikling.

Louise Gjervig Lehn

Handlingsforslag 7: Obligatorisk børnehave-hjem-samtale

Hvis forældre skal have de bedste mulige betingelser for at ruste deres børn til livet i dagtilbud kræver det en mere formel inddragelse af forældrene. Det er ikke nok, at man taler sammen fem minutter inden lukketid i børnehavens garderobe. Det foreslås derfor, at dagtilbuddet skal tilbyde forældrene en årlig dagtilbud-hjem-samtale på lige fod med det, som man kender fra skolerens skole-hjem-samtaler.

Handlingsforslag 8: Viden om og metoder til inddragelse af forældre til at forme værdierne i dagtilbud og skoler

Forældre er altid blevet informeret om, hvordan det går med barnet i dagtilbud og i skolen. Det er en gammel tradition. I forældrebestyrelser og skolebestyrelser tager forældre del i vigtige beslutninger omkring dagtilbuddets og skolens økonomi, ansættelser og øvrige væsentlige beslutninger. Det er en klar og vigtig demokratisk proces.

I dag står vi dog over for en ny fase i samarbejdet mellem dagtilbud/skole og forældre. Den vil vi kalde dialogisk. Den handler om, at forældre med fordel kan blive en aktiv del af et mere værdibaseret samarbejde, hvor de grundlæggende værdier og normer fastlægges i et samarbejde mellem dagtilbud/skole og forældre. Det faglige ligger fortsat hos pædagoger og lærere, men

den dagtilbuds- og skolekultur, der sætter rammerne, skal forældre inviteres ind og deltage i og have mulighed for at påvirke i et demokratisk fællesskab. Vi tror på en udvikling fra information til samarbejde og videre til indflydelse. Og vi tror på, at forældre nemmere kan tage deres del af ansvaret, når de selv har været med til at forholde sig til, hvordan man eksempelvis skaber en god og sund kammeratskabskultur blandt børnene.

For at udbrede denne tilgang til forældresamarbejdet foreslås det derfor, at man nationalt i samarbejde med relevante forskningsinstitutioner igangsætter et initiativ, der kan skabe overblik over eksisterende indsatser for forældreinddragelse og på baggrund heraf iværksætter indsatser, som kan udbrede de bedste metoder.

15 OECD, 2017: "Starting Strong 2017"

16 Den Europæiske værdiundersøgelse, 2008

17 Danmarks Evalueringsinstitut, 2016: "Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner"

18 TIMSS, 2015: "Danske 4.-klasselever i TIMSS 2015"

19 PISA, 2015: "PISA 2015: Danske unge i en international sammenligning"

20 PIRLS, 2016: "PIRLS 2016: En international undersøgelse om læsekompetence i 3. og 4. klasse"

5 Digitale medier

5.1 Den digitale socialsfære og den konstante tilstedeværelse

"Det er bare ligesom dengang tv'et kom frem", kan nogle måske finde på at fremhæve, når snakken falder på nutidens medieforbrug og medievaner. Der er dog en række særlige forhold og udfordringer ved udviklingen over de seneste ca. 10 år, som har været karakteriseret af fremkomsten af de "personlige skærme" (tablets og smartphones). Skærmen er oftest kun tiltænkt én bruger ad gangen, der er et langt større udbud af indhold, indholdet kan udvælges og ses on-demand (modsat traditionelt flow-tv), man kan interagere med hinanden via sociale medier, og udbuddet samt reklamerne styres aktivt via komplicerede algoritmer.

Det har på den ene side givet både børn og voksne hidtil uset gode muligheder for at kommunikere med hinanden, lære nye ting, orientere sig, opsøge viden og meget mere. Men på den anden side er der også nogle udfordringer, der særligt handler om, at børns opmærksomhed og evne til at være tilstede i nuet risikerer at blive sat under pres fra de mange forskellige apps, hvis de vænner sig til at have mobilene omkring sig.

Der er for eksempel stor forskel på ens vaner, i forhold til om man er "digitalt indfødt" eller ej – og det kan gøre det svært for forældre at sætte sig ind i den digitale virkelighed, deres børn bevæger sig i til hverdag, da man ikke kender "trafikreglerne" eller konsekvenserne af brugen af digitale medier, hverken på kort eller langt sigt.

Især det forhold, at børn er online og kan kommunikere med hinanden og blive kontaktet af andre via sociale medier, i princippet døgnet rundt, udgør en ny social virkelighed, som langt de fleste forældre ikke kender fra hverken deres egen barndom eller ungdomsår. Barnets eget "helle" – børneværelset – er erstattet af et nyt værelse - det virtuelle rum – som er væsensforskelligt fra det gamle værelse.

De sociale medier kan endda komme til at få en opdragende rolle i sig selv, idet det digitale sociale liv kan forme børns selvbilleder, holdninger, handlingsmønstre og ligefrem forme specifik adfærd hos børn og unge, der kan være i konflikt med de vaner og normer, som man måske har lært hjemmefra.

Det er efter vores mening en så stor og betydningsfuld omvæltning, at vi har valgt at tildele 'digitale medier' deres eget kapitel.

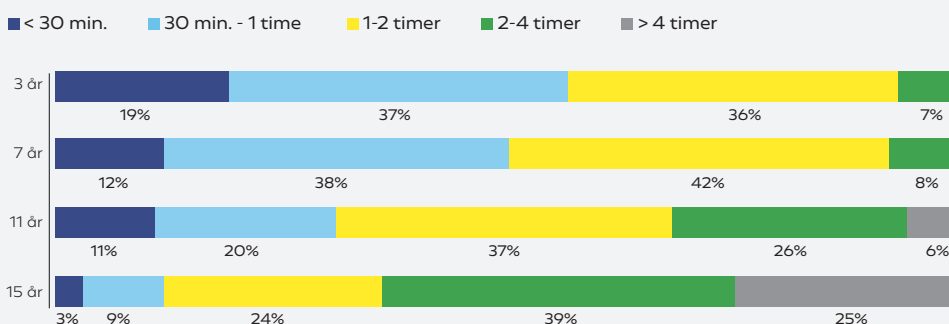
5.2 Viden: Stort skærmforbrug, men manglende viden om konsekvenserne og håndteringen af disse

Danske børn er meget digitale

Danske børn er blandt de allermest flittige brugere af medier og digitale teknologier i Europa. iPad/tablet er den mest udbredte og foretrukne teknologi blandt småbørn. Forældrene til de 6-7-årige børn opfordrer børnene til at bruge medier til afslapning og underholdning – men de *bekymrer* sig samtidig over indholdet og den tid, børnene bruger på det²¹.

Opdragelsesdebattens vidensindsamlinger peger på nogle tendenser i forhold til børns forbrug af digitale medier og forældrenes håndtering heraf. Børne-Gallup'en viser, at 58 procent af børnene i udkolingen tjekker deres telefon, efter de er gået i seng. Dette kan medføre en forringet nattesøvn. En god nattesøvn er associeret med flere positive sundhedseffekter hos børn, og VIVE's videnskortlægning peger på, at børns daglige antal timer foran en skærm stiger med alderen:

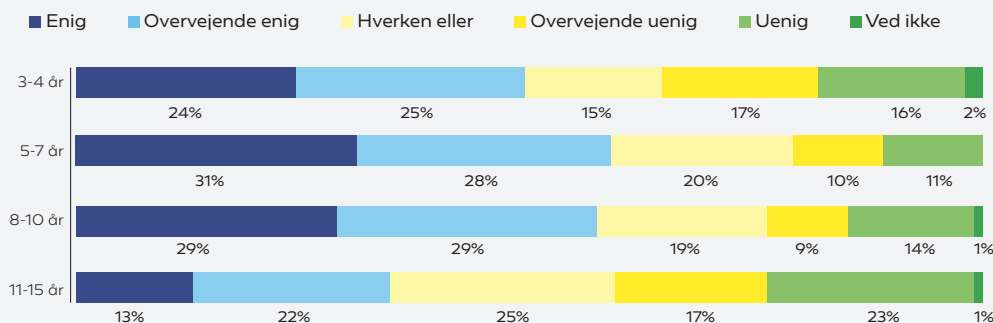
Børns skærmforbrug fordelt på alder

Anm: Indeholder oplysninger om, hvor meget tid børnene bruger hver dag på tv, video, dvd, videospil og computer. Procentgrundlag: 3-årige: 1.622, 7-årige: 1.630, 11-årige: 1.345, 15-årige: 1.650. Significant sammenhæng ($p < 0,001$). Kilde: VIVE's kortlægning (data fra Børn og Unge i Danmark, 2013)

Det stigende skærmforbrug i forhold til barnets alder skal ses i lyset af, at Gallups forældreundersøgelse viser, at andelen af forældre, som har regler for, hvor mange "skærmtimer" børnene må have pr. dag, falder betydeligt, når børnene er over 10 år gamle:

Hvor enig eller uenig er du i, at du/I håndhæver hver af nedenstående regler, når det gælder dit barn: "Mit barn må kun have skærmtid et bestemt antal timer"?

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 - 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

Mulig sammenhæng mellem trivsel og brug af digitale medier

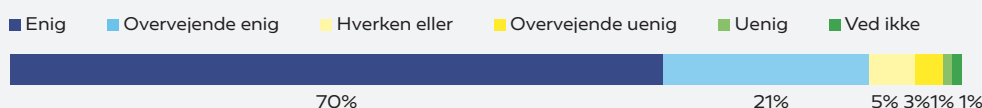
Den teknologiske udvikling de seneste år har medført store ændringer i børns forbrug af digitale medier, hvor adgangen er blevet gjort nemmere med udbredelsen af tablets og smartphones, og hvor sociale medier har gjort deres indtog – for eksempel var 97 procent af de 15-18-årige på et socialt medie i 2016²².

Men kan overdrevet brug af digitale medier være direkte usunde for børn og unge? Det er et spørgsmål, der kan være svært at besvare entydigt, og vi kender endnu ikke de *langsigtede* effekter af den digitale påvirkning.

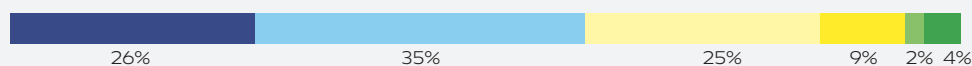
Hvis vi vender blikket mod den viden, der er produceret i forbindelse med Opdragelsesdebatten, indikerer VIVE's kortlægning, at der er en sammenhæng mellem stort tidsforbrug med skærme og dårlig trivsel for 11- og 15-årige børn, som dog først gør sig gældende, når forbruget er på mere end fire timer om dagen. Analyserne kan dog ikke afgøre, hvilken retning sammenhængen har. Forklaringen kan således både være at børn, der sidder meget med en skærm, af den grund trives dårligere, eller at børn der trives dårligt, hyppigere opsøger iPads, tv og andre skærme. Uanset årsagssammenhængen så tyder tallene på, at der er god grund til at være opmærksom på børns trivsel, hvis deres skærmforbrug for eksempel stiger markant.

Tal fra forældre-Gallup'en tyder på, at forældre lægger vægt på, at telefonerne ikke er fremme ved middagsbordet, og at man forsøger at holde den i lommen, når man er sammen med sit barn.

Hvor enig eller uenig er du i hvert af nedenstående udsagn: "Vi (både voksne og børn) har ikke mobiltelefoner i brug, når vi spiser sammen?"

Hvor enig eller uenig er du i hvert af nedenstående udsagn: "Jeg minimerer min tid på smartphone, når jeg er sammen med mit barn?"

© KANTAR Gallup for Børne- og Socialministeriet. Undersøgelsen er gennemført 19/1 - 29/1 2018 og er baseret på GallupForum webinterview med 1.032 repræsentativt udvalgte forældre til børn i alderen 3-15 år.

5.3 Perspektiver på digitale medier

De digitale mediers betydning i forhold til opdragelse har fyldt forholdsvis meget i panelets drøftelser, og særligt fire forskellige perspektiver har været fremhævet:

Perspektiv 10: Det er vigtigt, at forældre engagerer sig i deres børns digitale verden

Det er vigtigt, at forældre forsøger at hjælpe, vejlede og rådgive deres børn, når de er aktive på digitale og sociale medier, også selvom det kan

være svært. Forældre kan med fordel starte med at involvere sig i, hvilke forretningsmodeller, de medier deres børn anvender, er baseret på, og i hvad deres børn laver, når de bruger tid på deres personlige skærme: De kan følge med, selv opsøge viden, snakke med om det og spørge kritisk ind til det.

Det kan sammenlignes med forældre, der involverer sig i enhver anden fritidsbeskæftigelse, deres børn har – såsom håndbold, spejder eller fodbold.

Dette engagement bør også omfatte en dialog med barnet om, hvordan man opfører sig overfor hinanden i de digitale fællesskaber, for eksempel om

Ligesom forældre står på sidelinjen til deres børns fodboldkamp, så skal de også involvere sig i, hvad deres børn ser på internettet.

Kristine Sloth

hvordan man forhindrer mobning og sikrer gensidig respekt og en ordentlig tone. Samtidig er forældrene også med til at skabe en kultur omkring brugen af digitale medier gennem rammesætning, for eksempel i forbindelse med hvornår man bør bruge

dem, og hvornår de bør gemmes væk. Det handler både om at opbygge gode vaner og om at blive bevidst om at mindske de dårlige vaner.

Perspektiv 11: Forældre skal have mere fokus på indholdet

Der er stor forskel på, hvad børnene laver, når de har snuden i skærmen.

Det er ikke nok kun at have fokus på antallet af timer, børnene anvender skærmene. Det er vigtigt, at forholde sig til det indhold, børn og unge møder i den digitale verden, herunder at sikre sig at det er afstemt i forhold til barnets modenhed og alder. Det er vigtigt at få et nuanceret syn på brugen af iPads, som hverken er skadelige eller gavnlige pr. definition.

Perspektiv 12: Det handler især om gode digitale vaner

Alligevel er det også vigtigt at have øje for de mulige konsekvenser ved overforbrug eller usunde digitale vaner.

For digital dannelse starter tidligt både på et bevidst og et ubevidst plan. Det helt lille barns digitale dannelse vil starte med, at det observerer forældrenes skærmvaner. Det kan derfor være en god idé som forældre at træffe bevidste valg om, hvordan ens digitale vaneadfærd foran barnet bør være i

forhold til at få etableret gode vaner tidligt i børns liv, hvad digitale medier angår. Hvis dårlige vaner bliver for fastgroede, kan det få stor indflydelse på ens sundhedsmæssige adfærdsmønstre senere hen. For eksempel er børns og unges søvn helt afgørende for deres udvikling og trivsel, så når 58 procent af børnene i udskolingen tjekker deres telefon, efter de er gået i seng, kan det tyde på, at der er vaner, der er skredet eller ikke er blevet indarbejdet i en tidligere alder hos de unge.

Digitale medieplatforme er i dag blevet til kommercielle arenaer, hvor børns biologiske, psykologiske og sociale behov ikke altid varetages hensynsfuldt. Derfor er det afgørende, at forældre klædes langt bedre på til denne nye udfordring.

Imran Rashid

Stort forbrug af digitale medier kan også påvirke børns impuls kontrol – altså evnen til at udsætte nu-og-her behov og i stedet gøre ting, som først gavner på sigt. For det er en egenskab, som kræver træning.

Desuden kan forbruget af digitale medier komme til at udgøre en overbelastning i forhold til barnets mentale ressourceforbrug, da det kræver mange ressourcer at bearbejde den enorme mængde information, som vi konstant bombarderes med.

Et perspektiv på moderne opdragelse er derfor, at det er en god idé at skabe sunde digitale vaner i familien, hvilket kan være en lige så væsentlig del af opdragelsen som eksempelvis at sikre, at børn får mad, tryk og sikkerhed. Tallene fra Gallup tyder jo heldigvis også på, at det er noget, danske forældre lægger vægt på, men at de mangler mere viden til at gøre det endnu bedre.

Forældre er som sagt også selv storforbrugere af digitale medier og skal derfor også tænke over, at børn og unge spejler sig i deres vaner i forhold til brug af digitale medier. Så hvis man vil have, at der sker en ændring, er det ikke nok at sige det: *man skal også vise det i egne handlinger.*

Perspektiv 13: Der er behov for mere viden og større samfundsfokus

Det kan være svært for forældre at finde god viden og vejledning om digitale medier og konsekvenserne af at bruge dem, fordi vi ikke har nok viden endnu. Derfor er det vigtigt, at det bliver nemmere for både børn og forældre at opsoge og udveksle viden og vejledning.

Det kræver, at troværdige kilder – gerne en offentlig myndighed – sørger for at frembringe denne viden og gøre den tilgængelig for offentligheden. Derudover kræver det også noget af udbyderne af de enheder og apps, som børnene bruger i deres hverdag. I en tid, hvor der er særligt fokus på en række nye problemstillinger i opmærksomhedsøkonomien, er der også opstået nye krav til forældre og fagfolk om større indsigt i teknologi og adfærd på nettet.

Sidst, men ikke mindst, kræver det også åbenhjertig og ærlig dialog børn og unge imellem – gerne hjulpet på vej af landets skoler. Lige som der er fokus på, at man skal lære at behandle hinanden ordentligt i skolegården, skal der også være fokus på, at man skal lære at behandle hinanden ordentligt online, og digital dannelse i dag starter tidligt, længe før børn starter i skole.

5.4 Panelets handlingsforslag i forhold til digitale medier

Handlingsforslag 9: Styrket forskning samt indsamling og formidling af viden om digitale medier

Der mangler viden om brugen af digitale mediers betydning for børn og unges sundhed, trivsel, læring og udvikling – både fysisk, psykisk og socialt. Vi foreslår derfor, at forskningsindsatsen på området styrkes, at Sundhedsstyrelsen i samarbejde med relevante ministerier og aktører får til ansvar at igangsætte undersøgelser i en dansk kontekst samt indsamle og formidle

international og national viden til blandt andet forældre, pædagogisk personale mv. om, hvilken betydning brugen af digitale medier har for børn og unges sundhed, trivsel, læring og udvikling.

Denne indsats skal forankres bredt, både i udarbejdelsen og især i udbredelsen, så den når både forældre, fagprofessionelle og selvfølgelig børnene og de unge.

Handlingsforslag 10: Ekspertråd om digitale medier

Vi foreslår, at der nedsættes et bredt sammensat ekspertråd, hvor eksperter med fokus på børns biologiske, psykologiske og sociale udvikling får til at opgave at udarbejde nogle klare anbefalinger i forhold til børn og unges brug af digitale medier.

Rådet kunne for eksempel også se på:

- Udarbejdelse af en form for guide, der er let afkodelig og tilgængelig, som kan understøtte forældrene i at navigere i det store udbud af apps til børn
- Udformning af en række etiske anbefalinger til udviklerne af de digitale produkter til børn
- Udarbejdelse af et sæt etiske normer for brugen af sociale medier, der kan fungere som vejviser for børn og unge, når de er nye på sociale medier, og som guide for forældre og fagprofessionelle, når de vil rådgive og vejlede børn og unge.

21 Medierådet for børn og unge, 2016: "Digitale medier i småbørnshøjde"

22 Danmarks Statistik, 2016: "It-anvendelse i befolkningen"

6 Opdragelsesdebatten

Børne- og socialminister Mai Mercado står bag initiativet "Opdragelsesdebatten", hvis formål er at gøre debatten om børneopdragelse og familieliv i dagens Danmark mere nuanceret, oplyst og konstruktiv.

Opdragelsesdebatten består af tre elementer

1. Debatpanelet
2. Facebook-kampagnesiden "Opdragelsesdebatten"
3. Tre vidensindsamlinger: Inddragelse af forældres perspektiver (leveret af KANTAR Gallup), en forskningskortlægning (leveret af VIVE) og inddragelse af børns perspektiver (leveret af KANTAR Gallup)

Debatpanelet består af meningsdannere og eksperter, der med inddragelse af viden og befolkningen via de sociale medier og et dialogmøde med de fagprofessionelle har debatteret forskellige temaer i relation til opdragelse.

Opdragelsespanelet har afholdt fire møder, hvor der på forhånd har været fastlagt temaer, som panelet skulle debattere og derfra udlede nogle generelle perspektiver:

- Tid i familien og digitale medier
- Pligter og ansvar
- Individ og fællesskab

Denne rapport er panelets afrapportering, der har til formål at afspejle de drøftelser, panelet løbende har haft. Rapporten bygger på de tre ovenstående elementer af debatten og er således en blanding af input fra vidensindsamlingerne og de løbende input, der er kommet fra panelets debatter samt fra initiativets facebookside og et dialogmøde, hvor interesserede fagprofessionelle inden for børneområdet har haft mulighed for at komme med deres input til debatten.

Opdragelsesdebatten blev lanceret d. 31. januar 2018 og afsluttes med denne afrapportering, der offentliggøres og overbringes til børne- og socialministeren den 14. juni 2018.

